

PENIAZE AKO GEOPOLITICKÝ NÁSTROJ

Štefan VOLNER

MONEY AS A GEOPOLITICAL INSTRUMENT

GLOBAL EXISTENTIAL RISKS '2018

ABSTRAKT

Poslanie, funkcie a úloha peňazí v rozvoji štátov a ľudských spoločností. Kríza „moderného“ štátu a peniaze. Peniaze ako mocenský faktor, geopolitický nástroj. Peniaze a súčasná globálna kríza. Virtuálne peniaze a reálna ekonomika. Globálni hráči a peniaze. Štát a peniaze. Zadlženosť štátov. Finančný bankrot štátov.

Kľúčové slová: *moderný štát, peniaze, finančná kríza, globálni aktéri, virtuálne peniaze, bankrot štátu.*

ABSTRACT

The role and function of the money in the development of states and human societies. Crisis of “modern” state and the money. Money as a factor of power. Money as a geopolitical factor. Money and current global crisis. Virtual money and real economy. Global players and the money. The state and the money. Debt of states. Financial bankruptcy of states.

Key words: *modern state, money, financial crisis, global players, virtual money, bankruptcy of the state.*

Úvod

Súčasná globálna ekonomická kríza nás núti položiť si obrovské množstvo otázok, ktorých odpovede by nám mali napomôcť odhaliť základné príčiny jej vzniku, šírenia a dlhého zotrávania (najmä) vo vyspelých ekonomikách (štátoch) sveta; pochopiť *mechanizmus jej spustenia* a nájsť *riešenia* na zastavenie krízy, recesie a ekonomického úpadku štátov, prípadne ich oživenia a opätovného naštartovania. Asi nikto nebude popierať skutočnosť, že jeden z najväčších podielov na spustení ekonomickej, osobitne finančnej krízy, má *finančný systém*, predovšetkým bankový systém, samozrejme za *výdatnej pomoci, resp. nečinnosti štátov*, presnejšie vlád a ich politických elít. Hlavným *nástrojom* finančného systému, finančných tokov štátu, bánk, podnikov, domácností atď. sú *peniaze*. Samozrejme len za predpokladu, že im prinášajú výnos, zisk a uspokojujú ich základné potreby a záujmy. Peniaze v spoločenskom vývoji, v ekonomickom pohybe, vo finančných operáciách zohrávajú *klúčovú úlohu*. Peniaze predstavujú najefektívnejší nástroj bohatnutia, nadobudnutia majetku, zdrojov energií, surovín, informácií, moci, zbraní atď. Preto je opodstatnené hľadať niektoré príčiny spustenia ekonomickej krízy, ale aj sociálnej krízy do ktorej prerástla, práve u nich. Hlavným zmyslom článku je „vyprovokovať“ diskusiu k daným témam. Nepôjde nám o popis mechanizmu pohybu peňazí v súčasných spoločnostiach, založených na trhovom systéme. Skôr o zamyslenie, či by tento mechanizmus nemohol fungovať inakšie, na základe iných vzťahoch, iných noriem, iných výmenných hodnôt, nástrojov. Každému známe a dlhodobo „jasné“ problémy nebývajú predmetom

diskusie (zámerne). Nové kritické otázky, protikladné odpovede, nesúhlas, nové riešenia sú logicky predmetom diskusie, ale aj odporu. O to nám ide, aby diskusia prinášala posun v poznaní, v hľadaní „správnejších“ a pravdivejších odpovedí v prospech väčšiny ľudstva.

Peniaze a súčasný moderný štát

Peniaze zohrávajú kľúčovú úlohu vo fungovaní spoločnosti, v činnosti štátu a ich elít, v procese globalizácie. Čoraz častejšie „nahrádzajú“ násilie a otvorený boj, oveľa efektívnejšie, sofistikovane a skryte si mocensky podriaďujú štáty a národné ekonomické štruktúry. Ich najnovšia podoba „virtuálne peniaze“ spustili nevidanú expanziu, samozničujúce zadlžovanie štátov, spôsobujú množstvo asymetrií, ktoré začínajú rozvracať už aj ekonomický systém najvyspelejších štátov. Nebezpečne sa vychýlili, vzdávajú od reálnej ekonomiky, ohrozujú i sami seba ako univerzálneho platidla. Vznikajú otázky, či sa nevráti akási podoba naturálnej výmeny, či sa ako platidlo nestane práca, alebo iné vzácne a dravé kovy, poznatky, technológia, informácie, energia, kryptomena (bitcoin) atď. Čo potom s bankami, úsporami občanov a dlhmi (reálne nesplateľnými), ktoré sú vyčíslené v peniazoch?

Peniaze, osobitne globálna mena¹, nadobudli „novú“ funkciu, ktorú si mnohí ľudia málo, alebo vôbec nevedomujú. Stali sa kľúčovým nástrojom geopolitického pôsobenia aktérov, mocenským nástrojom štátov a globálnych aktérov (globálne banky, transnacionálne korporácie, únie, aliancie, medzinárodné organizácie atď.). Prostredníctvom nich aktéri, najmä však globálni, ovládajú politické a ekonomické systémy v národných spoločnostiach, oslabujú ich politickú moc a suverenitu, robia ich závislými.

V súvislosti s analýzou miesta a úlohy peňazí v súčasnom vývoji ľudstva, štátov, ekonomických systémov atď. a ich podielu na spustení globálnej ekonomickej krízy v roku 2008 len niekoľko poznámok do diskusie:

○ Význam peňazí spočíva v tom, že majú funkciu *univerzálneho platidla*. Ten kto vlastní peniaze dostáva zároveň aj prísľub, že si za ne môže kúpiť „čokoľvek“. Túto funkciu univerzálneho platidla peňazí by mal garantovať predovšetkým štát. Toto je prvá deformácia: štát, ale i súkromné fondy a banky, sa tvária ako jediní „vlastníci“ peňazí. Dokážu tento prísľub garantovať keď dovedli spoločnosť ku kríze? Prísľub sám o sebe nie je vecná a reálna hodnota. Ak krachne reálna ekonomika, likvidita štátu a firiem, potom klesá i hodnota a kúpyschopnosť peňazí. Ďalšia deformácia miesta a funkcií platidla nastala vtedy, keď „kontrolu“ nad peniazmi a finančnými operáciami, najmä štátu, „stratili“ občania a prevzali ju najmä súkromné finančné spoločnosti, fondy a osobitne banky. Aké „vlastnícke“ práva má občan nad „svojimi“ vloženými peniazmi v krachujúcej alebo virtuálnej finančnej spoločnosti alebo banky? Stáva sa de facto ich nevedomým a prinúteným „akcionárom“. Ak sa ohrozí funkcia a „vlastnícky“ vzťah globálnej meny, ktorá je svetovým platidlom, potom následky týchto deformácií sú a budú globálne: na jednej strane globálne zisky, globálne bohatstvo u súkromných finančných spoločností a bánk, a na strane druhej globálna závislosť, zadlženosť či finančný bankrot národných štátov a spoločností (Grécko atď.). Preto taký nekompromisný boj o globálnu menu (globálna moc, globálny vplyv a globálne zisky) medzi najmocnejšími aktérmi. V tomto kontexte, pravdepodobne „kríza meny“, „kríza eurozóny“, kríza eura nie je náhodná.

○ Ďalší, najpodstatnejší moment nastal vtedy, keď si súkromné firmy (predovšetkým banky) začali pýtať od štátu (ktorý by mal byť majoritným spravovateľom týchto peňazí) a iných dlžníkov úrok. V trhovom systéme je to zásadná vec. Ak sú peniaze de jure ide facto vlastníctvom súkromnej spoločnosti (napríklad fondu či banky), potom žiadanie úroku (ceny peňazí) je ich ziskom, podnikaním. Ale to je práve otázne, či majú byť peniaze v správe len súkromnej firmy, alebo len štátu,

¹Pojem mena a peniaze nie sú zhodné. Avšak v tomto článku sa tomuto problému nebudeme venovať, nakoľko z hľadiska zmyslu a logiky článku plnia rovnakú funkciu.

či patria celej spoločnosti, alebo len tomu, kto ich fyzicky má („vlastní“)? Vznik úroku (často za každú cenu) je jeden z kľúčových fenoménov, obsahom a cieľom pohybu a tvorby peňazí, finančného kapitálu. Je tu však istý rozdiel. Ak si štát pýta od občanov (za pôžičku) úrok, ktorý je príjmom do štátnej pokladnice, a následne na to ho použije na rozvoj spoločnosti a občanov, pohybu a tvorby peňazí, potom je to všeobecne prospešné, správne. Ak je výška úroku „trhovo“ určená a vyrubovaná štátu, podnikom a občanom súkromnou firmou či fondom, potom to môže sklznúť do extrému, expanzie a bubliny. Ak by výška úroku (zisk) kryla len oprávnené náklady súkromných bánk, veriteľov a prijateľnú maržu, potom by to bolo zdôvodniteľné, lebo sa podieľajú na podporu ekonomického rozvoja v spoločnosti, stávajú sa súčasťou kolobehu, toku peňazí v rámci reprodukčného procesu atď. Avšak ak úroky prinášajú súkromným bankám (najväčším veriteľom) astronomické zisky a podlamujú reálnu ekonomiku, spúšťajú infláciu, pripravujú štáty, podniky a občanov o ich majetky (bankroty, exekúcie, konkurzy), potom niečo nie je v poriadku. Súkromnej firme, najmä centrálnej banke spláca štát úrok za „právo emitovať“ peniaze (ktoré by mal emitovať a spravovať štát). Úrok z peňazí súkromnej spoločnosti, fonduspláca aj štát, obchodná banka, ktorá si od súkromnej firmy a štátu požičala peniaze, úrok spláca podnik, úrok spláca občan. V trhovej ekonomike to ani inak nemôže byť. Je to systémový problém, ktorý treba osobitne skúmať. Problémom pre štát, podniky a občanov spočíva v tom, že s väčšinou peňazí (mimo štátneho príjmu) disponujú súkromné finančné spoločnosti, banky, nezávislé centrálnej banky, ale i neštátne finančné spoločnosti a nie štát a občania. Ak štát nespravuje peniaze, ak neprodukuje hodnoty (neexistencia štátnych podnikov a bánk), potom je plne závislý od peňazí, pôžičiek od súkromných firiem, bánk, a potom im musí platiť úroky. V skutočnosti tieto pôžičky a úroky (dlh štátu) splácajú podniky a občania (preto také „šafačenie“ štátu verejnými finančnými zdrojmi). Štát akoby sa „vymanil“ z tejto funkcie spravovateľa či regulátora peňazí, peňažných tokov. V eurozóne to náleží takmer výlučne ECB. Ako potom môže štát (občania?) demokraticky riadiť ekonomický rozvoj v spoločnosti, ako môže uspokojovať finančné nároky občanov? Pričom osobitosťou poskytovania peňazí, nadobudnutia zisku v podobe úroku, spočíva v tom, že je vždy garantovaný. Ak nefunguje podnik, obchod, majú stratu, musia znížiť ceny, alebo sa dostávajú do bankrotu. Úrok splácajú všetci a vždy, nehladiac na stav ekonomiky, ceny energií, majetok, prírodné katastrofy atď. Ak nemajú peniaze, musia to vyrovnať svojim majetkom, energiou, či prácou. Pričom oveľa drsnejšie je to s virtuálnymi peniazmi. Tieto prázdne peniaze (čísla v počítači) sa vymieňajú za reálne hodnoty, a to za tichého nevedomého súhlasu občanov.

○ Veľmi nebezpečným javom, tendenciou, postupom globálnych aktérov pre štáty je snaha o „podriadenie“ si národných centrálnych bánk súkromnými spoločnosťami. Prvý krok je ich nezávislosť od štátu. Tam, kde je centrálna banka súčasťou štátnej štruktúry, tam je pod kontrolou štátu, úrok, zisk je príjmom do štátneho rozpočtu. Avšak dnes je evidentná snaha učiniť centrálnu a globálne banky (MMF, SB) nezávislými od štátu, prenechať im právo emitovať peniaze (vzdanie sa monetárnej politiky), určovania úrokovej miery, výmenného kurzu atď. a takto výrazne zasahovať aj do fiškálnej politiky štátu. Ak sa národné štáty vzdali (sprivatizovali) svojho majetku, podnikov, poisťovní, bánk, energetických zdrojov, médií, školstva, zdravotníctva, potom im mohla zostať aspoň „národná“ mena, ako regulačný a ziskotvorný nástroj. Avšak tie už nespravujú národné štáty, ale od štátu nezávislá globálna finančná inštitúcia. Reguluje tempo a spôsob pohybu peňazí, cez ňu prúdia peniaze aj do národných spoločností. Nezávislá centrálna banka, je istým „ochrancom“ a „spravovateľom“ peňazí (virtuálnych peňazí, derivátov, investícií, kapitálu, akcií, dlhopisov atď.) globálnych bánk. Nech sa na politickej scéne deje čokoľvek, nech sa vytvára ľavicová, či pravicová vláda, centrálna banka, finančné toky a investície globálnych aktérov zostávajú nedotknuté. Nakoľko je väčšina štátov zadlžených (sofistikovaný geopolitický prienik), teda závislých, potom sú vlastne ovládateľné, nemajú na výber, ak nechcú zbankrotovať. Vnucujú sa im geopolitické funkcie a smerovanie. Grécko doteraz nebankrotovalo len preto, lebo to pre globálnych hráčov, osobitne banky a iných veriteľov, nemalo (nemá) zmysel. Ak by malo, už by dávno zbankrotovalo. A nielen Grécko. Zadlžený štát so štátnym majetkom, veľmi zaujímavou geopolitickou pozíciou je oveľa

„dôležitejší“ ako zbankrotovaný štát, čo by mohlo mať negatívny dopad aj na správanie sa ostatných štátov, nehovoriac o spustení globálneho sociálneho chaosu.

○ Z hľadiska legislatívy je *ochrana peňazí a bánk na prvom mieste pred ochranou majetku občanov*, teda pred prirodzenými právami občanov, pred majetkom firmy, pred reálnou ekonomikou. Ochrana bánk a meny, jej kúpyschopnosť má byť chránená. Ale ich ochrana, ochrana peňazí, úrokov a často „nezmyselných“ dlhov nemôže byť vyššia ako ochrana prirodzených práv občanov. Pričom nielen istina, ale najčastejšie práve úroky, úroky z úrokov a penále z úrokov sú dôvodom insolventnosti ľudí a podnikov, ich pádu a bankrotu. Ľudia, podniky a štáty môžu prísť, a aj prichádzajú, o majetky, reálne firmy. Avšak banky nemôžu prísť o zisk – úrok. Banky si prioritne (v duchu litery zákona schváleného parlamentmi a vládami) sťahujú zisk, alebo majetky od ľudí a podnikov. Takto sa peniaze v „modernom“ štáte stali nielen univerzálnym platidlom, ale aj mocným nástrojom regulovania spoločenských vzťahov a štruktúr. Zisk (úrok) sa stal nástrojom na neopodstatnené a neúmerne obohacovanie sa finančných inštitúcií, súkromných firiem a bánk. Z univerzálného platidla sa stal najdôležitejší a najrýchlejší nástrojom a spôsobom tvorby zisku, zbohatnutia a podmaňovania si štátov. Je potom „logické“ správanie sa finančných inštitúcií, bánk, poisťovní atď., ktoré namiesto starostlivosti o reálnu ekonomiku, peniaze ľudí, o ich zdravie, dôchodky, sociálne istoty atď., sa začali zameriavať na zisky pre súkromných majiteľov.

○ Peniaze majú *hodnotovú nadradenosť* nad všetkým ostatným tovarom. Ich hodnota by však mala byť prísne určovaná reálnou ekonomikou, reálnym tovarom, reálnou energiou, reálnou likviditou ekonomického systému spoločnosti, podnikov, množstvom a kvalitou práce, event. zlatom atď. Ďalšia deformácia nastala vtedy, keď sa hodnota peňazí prestala určovať zlatom (zlaté krytie, zlatý štandard) a neskôr, až doteraz, reálnou ekonomikou. Ak množstvo emitovaných peňazí, ich hodnota nie je krytá reálnou ekonomikou, ak sa operácie s peniazmi dejú bez, resp. mimo výroby, bez reálnych tovarov, ale len pomocou počítačov, virtuálneho ekonomického systému, potom sa stávajú *virtuálne a vzduchoprázdne*. Ak hodnota peňazí nezodpovedá reálnej ekonomike, reálnej hodnote tovarov, akcií, dlhopisov, potom musí zákonite dôjsť ku kríze, kolapsu takéhoto systému. Pravdepodobnosť kolapsu je vyššia, ak emitent peňazí je súkromná firma a z každého centu má neprimeraný zisk, z každého centu berie úrok od vlády, firiem a občanov. Čo sa deje s reálnou ekonomikou, to je často irelevantné. Občan za svoje peniaze (vklad) dostane v banke (približne) 0,01% úrok, ale keď mu banka požičia „jeho peniaze“, potom mu naučtuje 4-15% úrok. Ak to urobí štát a zisky vloží do národnej ekonomiky, do zvyšovania úrovne spoločenského rozvoja, potom je to verejný záujem, verejný prospech. Ale ak tento zisk (najmä ak je neúmerne) si privlastní súkromná firma, banka a jednotlivec, potom peniaze strácajú verejnoprospešnú funkciu, sú nástrojom zisku a zbohatnutia tých, čo s nimi narábajú, hoci nič neproduckujú, nevyrábajú, či nezhodnocujú. Žiadna reálna výroba nemôže byť tak zisková ako peniaze, najmä virtuálne, úroky, ako finančné operácie. Potom sa oplatí skôr požičiavať a tlačiť peniaze, než vyrábať reálny tovar. Vďaka tejto špekulácii sa prehĺbila asymetria tendencií pohybu medzi reálnou ekonomikou a virtuálnymi peniazmi. Virtuálna ekonomika, virtuálne peniaze rastú geometrickým radom a reálna ekonomika prinajlepšom aritmetickým radom, skôr platí tendencia stagnácie. Tento protikladný a asymetrický vývoj zákonite prehľbuje nerovnováhu, protirečenia, vytvárajú finančnú bublinu, ktoré majú negatívne sociálne dopady na občanov, ktoré podlamujú štáty, zbavujú ich (často vďaka vlastnej politickej elity) ich politickej moci a suverenity.

○ Zatiaľ čo hodnota investičného kapitálu klesá (odpisy, amortizácia, starnutie, opotrebovanie), potom *umelá virtuálna hodnota peňazí, a teda aj úrokov neustále rastie*. To je ďalší dôvod, prečo sa šírenie globalizácie a investičného kapitálu nahrádza finančnými virtuálnymi operáciami. To je zároveň aj dôvod, prečo sa výrobné podniky skôr obracajú na kapitálový, akciový trh, než na novú výrobu. Pri výrobe sa pohybuje zisk cca okolo 5%, ale pri finančných operáciách o 15-20% (niekde i viac).

○ Peniaze, pôžičky sa stali rozhodujúcim *nástrojom zadlžovania štátu, teda geopolitického ovládania*. Štát sa začal (treba povedať častejšie nezodpovedne a nehospodárne) zadlžovať voči súkromným bankám a korporáciám. Ak emitoval peniaze štát (monetárna politika štátu), potom si „dokázal vyriešiť“ aj svoje zadlženie, resp. niesol za to plnú zodpovednosť. Avšak ak emituje peniaze a požičiava súkromná firma, ktorá je „nezávislá“ od štátu a reálnej ekonomiky, potom štát musí splácať svoje dlhy, aj za cenu privatizácie a predaja majetku národnej spoločnosti. Nastupuje ďalšie požičiavanie, teda štáty, podniky a občania si požičiavajú viac, než sú reálne schopní splatiť. Takto pôžičky a úroky, zadlženie štátov, podnikov a občanov nadobúda cyklické a mimoriadne riskantné rozmery. Stáva sa to vnútornou tendenciou pohybu tohto systému, ktorý ho vedie do kritického stavu entropie. Situácia naberá na obrátky, ak sa takéto peniaze stanú virtuálne, nafúknuté. Takýto vývoj, zvyšovanie pôžičiek a znižovanie výroby, ignorovanie stavu reálnej ekonomiky, bezhraničné šírenie virtuálnych peňazí, má svoje limity. Samozrejme krachnú najskôr úspory občanov, potom stredné a malé firmy v národných spoločnostiach, krachnú slabé, rozvojové a úpadkové štáty. Následok – insolventnosť štátov, podnikov a občanov, zastavenie výroby, rast nezamestnanosti, zníženie spotreby a mňanie nasporených peňazí, problémy s poisťovňami, zníži sa príjem štátu z daní a poplatkov atď. Štát začne vyberať nové dane, poplatky od podnikov a občanov, musí“ si opäť „požičať na sociálnu sieť, aby udržal sociálne napätie na udržateľnej hladine. Lenže tieto peniaze nevytvárajú žiadnu hodnotu, ale štát ich splatiť musí. Samozrejme „vytiahne“ to z kapsy národných podnikov a občanov. Do tohto mechanizmu pohybu peňazí prichádzajú globálne korporácie a banky s tzv. „programom štrukturálnej adaptácie“ (SAP), kvantitatívneho uvoľňovania 1, 2, 3, 4... ktorého výsledkom je ďalšia zadlženosť, export lacných surovín, znižovanie cien surovín a práce. Nakoľko sú štáty a podniky zadlžené, potom musia: brať nové nevýhodné pôžičky, platiť vyššie úroky, poskytovať bankám a nadnárodným spoločnostiam nové (často nevýhodné) záložné práva na majetok, predávať firmy a majetky (fúzie a akvizície), deregulovať trh, privatizovať štátny majetok, znižovať výdaje na sociálne programy, poskytovať daňové úľavy zahraničným korporáciám, znižovať výdaje, šetriť, zvyšovať priame i nepriame dane od občanov a podnikov atď. A to všetko za situácie zvyšovania nákladov na armádu, políciu a tzv. bezpečnosť ľudstva (vojny, terorizmus, kriminalita, migrácia, nezamestnanosť atď.).

○ Situácia sa navrstvuje a komplikuje. To spôsobuje *zmenu sociálnej stratifikácie, majetkovej a príjmovej polarizácie*, zvýšené sociálne napätie a nepokojnosť nás. Tento „chaos“ stavia globálnych aktérov do pozornosti: prestávajú investovať, požičiavať, čím „zabrzdia“ výrobu a spotrebu, krajinu približujú ku kolapsu, bankrotu. Zvyšujú sa výdavky na bezpečnosť (koho?)

○ Mimoriadne „nebezpečným“, hoci v mnohom nevyhnutným, javom je virtualizácia peňazí, finančného systému a pohybu peňazí. Virtuálne peniaze sú výsledkom generovania špekulačných nástrojov finančného trhu a sú na jednej strane zdrojom obrovských ziskov emitentov a na druhej strane prostriedkom potencionálneho vzniku strát a znehodnotenia investovaného kapitálu. Špekulačné nástroje finančného trhu boli jedným z dôvodov vzniku finančnej krízy v rokoch 2007 a 2008. Bol to dôsledok deregulácie finančného trhu najmä v USA a zlyhania dohliadacích orgánov a audítorských inštitúcií. Vývoj na finančných trhoch v uplynulých rokoch ukázal na nevyhnutnosť posilnenia dohľadu centrálnych bánk i na báze pripravovanej bankovej únie. Celú situáciu skomplikujú a zahmlia kryptomeny. Zatiaľ to vypadá ako jedna veľká, štátmi negarantovaná špekulatívna alternatívna finančná hra.

○ Peniaze, najmä virtuálne, sa stávajú „najefektívnejším“ a „bezpracným“ *zdrojom a spôsobom získavania majetku štátov, bánk, podnikov a občanov*. Ak štát, podniky a občania už nedokážu splatiť pôžičky (Grécko, nasledovať budú ďalšie štáty a nielen v Európe), potom prichádza na rad privatizácia, odkupovanie majetku alebo bankrot. Banky získavajú reálne podniky, majetky, suroviny, tovary, nehnuteľnosti za virtuálne peniaze (teda nekryté reálnou ekonomikou a hodnotami), ktorých hodnota je nafúknutá, nakoľko nezodpovedá reálnej ekonomike, likvidite ekonomickej štruktúre sveta, či národného ekonomického systému. To je ďalšia cesta oslabenia moci a funkcií štátov, ich

podmanenia si globálnymi aktérmi, najmä bankami. Štát je vlastne v dôsledku svojej zadlženosti, najmä nehospodárnosti a nezodpovednostivlád, v zajatí globálnych aktérov a nie je spôsobilý uspokojiť rozvojové záujmy spoločnosti a občanov. Občan vníma tieto procesy ako „zradu“ vlády. Zvolí si novú vládu (všimnite si ako často sa v EÚ menia vlády), ale situácia je rovnaká, nakoľko národné štáty sú už dávno zasieťované do oveľa zložitejšej mocnejšej globálnej ekonomickej siete, o ktorej občan nevie nič a ani nemá na ňu dosah. Táto sieť je výsledkom globalizácie a prieniku globálnych aktérov, osobitne globálnych bánk a transnacionálnych korporácií. Pričom peniaze, úroky z pôžičiek tu zohrávajú kľúčovú rolu!

○ Ďalšie riziká pôžičiek a úrokov: v dôsledku ich expanzie a „neregulovania“ môže rásť úroková sadzba (umelo), čo môže do viesť firmu k insolventnosti; môže dôjsť k poklesu hodnoty meny (k devalvácií); môže sa spustiť inflačná špirála; môže dôjsť k zvýšeniu ceny surovín; môže dôjsť k recesii, čo zníži výrobu, teda zmenší sa prísun peňazí a neostane na výrobu a splácanie dlhov; môže dôjsť k zastaveniu výroby (napr. ekologické kritériá, konkurencia, morálne zastaranie, automatizácia atď.). Ak sa poskytujú virtuálne peniaze, ktoré pravdepodobne v budúcnosti devaluujú alebo zaniknú, potom záujem veriteľa bude čo najskôr tieto peniaze pretransformovať na likvidný majetok. Ak bude praskať bublina s virtuálnymi peniazmi, potom vyhrá len ten, kto nadobudol reálny majetok, likvidné firmy. Avšak veritelia, ktorými sú najmä globálne banky, sa budú snažiť tento prevod, transformáciu, tunelovanie firiem urobiť ešte pred krachom meny (dokedy je „silná“), pred globálnym puknutím virtuálnej finančnej bubliny. Potom už nebude z čoho. Potom prídu na rad otázky: Čo s menou (USD, Euro...)? Čo s peniazmi ako s univerzálnym platidlom? Neobnovíme ako platidlo opäť zlato, diamanty, zbrane, energiu, či naturálnu výmenu?

○ *Úver a úrok sú dôležitými sofistikovanými nástrojmi geopolitického prenikania globálnych aktérov, zmeny geopolitickej štruktúry sveta.* Tie aj bez vojny, použitia armády si podmaňujú štáty, dostávajú sa k majetkom, surovinám, podriaďujú si štáty a firmy v národných krajinách, strategické komunikačné trasy. Toto všetko si môžu dovoliť vďaka globalizácii, vďaka vývozu finančného kapitálu, najmä vďaka pôžičkám a úrokom. Osobitne bolestné je to pre rozvíjajúce sa a úpadkové krajiny. Kvôli splácaniu istiny a úrokov musia predávať svoje suroviny, energiu, tovary a prácu za minimálnu cenu, musia privatizovať, fúzovať a bankrotovať, musí dôjsť k politickej a ekonomickej reštrukturalizácii (liberalizácia, privatizácia, deregulácia a voľný trh). Samozrejme, že tieto štáty sa nedokážu zbaviť svojich dlhov voči globálnym bankám a transnacionálnym korporáciám a takto neustále rastie zadlženosť, závislosť, chudoba, úpadok štátu, skorumpovanosť národnej elity, sociálne napätia, šíri sa sociálny globálny chaos. Zlyhanie štátu vidieť v tom, že za danej situácie, silnejúcej globalizácie a virtualizácie peňazí a finančných operácií štát, resp. vláda takmer všetku záťaž kladie na podniky a občanov. Znižuje náklady na verejné veci a statky a zároveň zvyšuje dane, poplatky a pokuty (priame, nepriame, spotrebné atď.) pre občanov a podniky. Recesiu, ktorú spôsobili predovšetkým štátne aparáty, najmä vlády a politické elity, súkromné firmy, banky, globálni aktéri musia splácať občania a malé a stredné podniky. „Moderný“ štát stratil svoje poslanie – už nie je nástrojom ochrany a rozvoja občanov a celej spoločnosti, ale súkromných firiem, jednotlivcov a globálnych aktérov. Ich bezhraničná túžba a neregulované postupy po zisku a moci sa stali najdôležitejšími zákonmi, procesmi, ktoré súčasné „moderné“ štáty chránia. Menej však chráni občana pred svojvôľou a chybami vlády a politických elít, pred zadlženosťou štátu, riskantným investovaním bánk a akciových trhov, pred daňovými únikmi, prelievaním a odlivom peňazí do daňových rajov, pred čiernou a šedou ekonomikou, pred toxickými peniazmi, pred kriminalitou a korupciou, pred morálnym hazardom a úpadkom politických elít a podnikateľov. Štát si ponecháva to, čo nenesie zisk, zbavuje sa majetku spoločnosti, zbavuje sa likvidity národného ekonomického systému. Štát má len výdaje, dlhy a príjmy občanov a podnikov. Preto sa bude naďalej zadlžovať. Keď sa zadlžuje vydáva akcie a dlhopisy, ktoré, ak mu nefunguje reálna ekonomika, aj tak nedokáže splácať a opäť sa zadlžuje. Potom mu „neostáva nič iné“, než privatizovať, predávať lacno suroviny a pracovnú silu, vyberať dane. Ak nemá vlastnú ekonomiku, energické zdroje a suroviny, potom nemá príjem peňazí. Ak už všetko sprivatizoval a predal, potom neostáva nič iné než bankrot štátu. Takto sa stalo, že

národné štáty de facto kontrolujú a spravujú globálni aktéri, najmä globálne banky. Štát sa takto premieňa (premenil?) na organizáciu, vykonávajúcu pokyny globálnych aktérov a globálnych bánk. Ak tieto procesy nadobudnú globálnu dimenziu, a pravdepodobne už nadobudli, potom globálni aktéri prichádzajú s riešením: vytvoriť „nový svetový poriadok“ (New World Order) s jednou svetovou vládou, s jednou svetovou menou. (One World).

○ Peniaze sa môžu transformovať, „prevteliť“ do *akcií, dlhopisov, cenných papierov, kryptomeny* atď. Obzvlášť je to riskantné, ak sa jedná o virtuálne (vzduchoprázdne) peniaze. Vlastniť akcie mi je aj cesta, ako vytunelovať, ako sa zmocniť likvidného majetku firmy. Kúpim si akcie v dobe ich (umelého) poklesu, minima. Vstúpim do firmy a v pravý čas (keď narastie ich cena, často špekulatívne) predám akcie pôvodným majiteľom firmy, alebo ich predám inému záujemcovi, alebo si zoberiem časť likvidného majetku z firmy. Na túto operáciu mi postačí akciový trh (teda počítač) a vhodné načasovanie. Akcie umožňujú špekulácie: vyhlásim zvýšenie obratu o 1,5% a zvýši sa mi hodnota akcií o 10%. Teda zisk majiteľov akcií sa zvyšuje nie výrobou tovaru, ale špekuláciou s akciami. Akcionári zistili, že akciami sa dá oveľa lepšie zarábať, dosahovať zisk, než výrobou. Aký dôvod majú vyrábať?

Dostávame sa k ďalšiemu, súčasne aktuálnemu problému: začína byť reálne (z hľadiska globalizácie, liberalizácie a geopolitického pôsobenia) a zaujímavé uskutočniť *bankrot štátu*. Mohol by štát bankrotovať, ak by bol pod demokratickou kontrolou občanov, ak by boli občania včas upozorňovaní na reálne hrozby zadlžovania vládami, ak by elita konala predovšetkým v prospech občanov a národných firiem, ak by nebol „riadený“ transnacionálnymi korporáciami, záujmami zahraničných firiem a rôznych zahraničných záujmových skupín? Nie je „náhodou“ blížiaci sa bankrot Grécka zavinený (mimo svojvoľného, nezodpovedného a hazardného konania jeho elít, neexistencie demokratickej kontroly a včasných a pravdivých informácií o jeho stave) aj globálnymi bankami, zahraničnými bankami a nadnárodnými firmami? Nie je „náhodou“ záujem globálnych mocností a firiem o „zmrazenie eurozóny“, „zachránenie“ monopolného postavenia dolára, o koncentráciu moci do menšej skupiny globálnych aktérov, o kontrolu sveta, a potom aj o privatizáciu majetku štátov? Nejedná sa „náhodou“ o premenu, pretransformovanie virtuálnych peňazí a bezcenných toxických akcií na reálny lukratívny majetok v geopoliticky veľmi zaujímavom priestore? Teda, aká bola činnosť štátov, najmä vlád, čo robili a robia predstavitelia, zástupcovia občanov na najvyšších funkciách, ak nechajú zbankrotovať štát? Je táto situácia skutočne „nad sily“ národných štátov? Ako sa k takejto závislosti a ceste k bankrotu dostali? Predsa to nie je záležitosťou niekoľkých rokov, ale desaťročí: Je to vec skôr systému, alebo doslova konkrétnych jednotlivcov – politických, straníckych a podnikateľských elít? Príde čas, alebo už prišiel, aj na bankroty štátov?

V minulosti štáty zanikali a vznikali, slabli alebo silneli predovšetkým následkom vojenskej porážky, alebo víťazstva. Preto armády zohrávali kľúčovú úlohu vo vývoji štátov.

V súčasnosti sa armáda doplnila ďalším mocným nástrojom podmanenia a oslabovania štátov, alebo posilňovania a to globalizáciou, osobitne globálnym pohybom peňazí, tovaru, energií a informácií. Následkom globalizácie štáty môžu silnieť, ale aj bankrotovať, dostať sa do totálnej závislosti, podriadenosti iným štátom.

Osobitosťou 21. storočia je (bude) to, že podmaňovať si štáty nebude záležitosťou iných štátov, ale globálnych aktérov, ktorými môžu byť aj korporácie, skupinky, ba dokonca i jednotlivci. Spoločnosti môžu byť (vlastne sú) „porazené“ vlastným štátnym aparátom a elitami, ale i finančnými operáciami globálnych aktérov, a možno až nakoniec cudzou armádou. Jednotlivci budú mať majetky a moc, ako mnohé štáty dohromady. Nebude to vyúsťovať do vytvárania globálneho sociálneho chaosu, globálneho sociálneho konfliktu, teda následne aj do vzniku nového svetového poriadku, svetového štátu s jednou globálnou vládou, globálnou elitou a jednou menou?

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] BAUER, A. - RAUFER, X. (2004), *Válka teprve začíná*. Scénáře pro 21. století. Themis, Praha
- [2] BAUMAN, Z. (2000), *Globalizace. Důsledky pro člověka*. Mladá Fronta, Praha
- [3] CELENTE, G. : *Poslední ze všech ekonomických bublin*. WM magazín č. 89, máj 2009
- [4] DAHLKE, R. (2004), *Čím onemocněl svět? Moderní mýty ohrožují naši budoucnost*. Ikar, Praha
- [5] FARKAŠ, V. (2011), *Zitřek? Apokalypsa!* Tajemství, Liberec
- [6] FARKAŠ, V. (2006), *Lži za války a v míru. Tajná moc tvurcu veřejného mínění*. Mladá fronta Praha
- [7] GRAY, J. (2006), *Kaciřství. Eseje proti poktroku a jiným iluzím*. Dokořán, Praha
- [8] HERZÍN, M. (2000), *Totalitní svetobvláda. Fakta a dukazy o zákulisí světové politiky, lidských právech a globalizaci*. Eko-konzult. Bratislava
- [9] GHAZIN, M.: *Skutočné príčiny svetovej finančnej krízy*, WM magazín č. 85, jan. 20
- [10] KAPLAN, R. D. (2003), *Přicházející anarchie. Zborcení snů svět po studené válce*. Pavel Mervart,
- [11] KELLER, J. (2007), *Teorie modernizace*, Sociologické nakladatelství (SLON), Praha
- [12] KREJČÍ, O. (2001), *Mezinárodní politika*. Ekopress, Praha
- [13] MARSHALL Andrew Gavin: *Explozivní dluhové domino: Nadcházející finanční katastrofa* WM č.99, marec 2010
- [14] MORRIS, M. (2012), *Co nesmíte vědět! Celý západní svět patří jen několika rodinám a nyní chtějí zbytek*. Anch Books, Bratislava
- [15] PAUHOFOVÁ, I. (2010): *Sú suverénne fondy cieľ alebo nástroj globálneho vývoja?*, In: Workie Tiruneh, M. a kolektív (2010): *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Ozdravenie svetovej ekonomiky: realita alebo mýtus*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, REPRO-PRINT
- [16] PAUHOFOVÁ, I. (2009): *Suverénne fondy a nová finančná architektúra*. In: WORKIE T. M. a kol.: *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Globálna finančná a hospodárska kríza príčiny – náklady – východiská*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, REPRO-PRINT
- [17] SCHMIDT, H. (2003) *Sebezáchova Evropy. Perspektívy 21. století*. Paseka, Praha – Litomyšl
- [18] SCHMIDT, H.-SIEREN, F. (2011). *Čína, náš soused*. Brno: Dopln
- [19] SOROS, G. (2004) *Bublina americkej nadvlády*. Kalligram, Bratislava
- [20] SOROS, G.(2002) *O globalizácii*. Kalligram, Bratislava
- [21] ŠIKULA, M., (2010): *Rozporuplný charakter krízovej a pokrízovej adaptácie*. In: In: WORKIE T. M. a kol.: *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Ozdravenie svetovej ekonomiky: Realita alebo mýtus*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, REPRO-PRINT
- [22] STANĚK, P. (2010): *Globálna kríza - hrozba alebo výzva?* Bratislava: Sprint dva
- [23] STANĚK, P. (2009): *Paradigmy budúceho vývoja*. In: WORKIE T. M. a kol.: *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Globálna finančná a hospodárska kríza príčiny – náklady – východiská*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, REPRO-PRINT
- [24] STANĚK, P. (2010): *Charakter a mechanizmy hospodárskej krízy*. In: In: WORKIE T. M. a kol.: *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Ozdravenie svetovej ekonomiky: Realita alebo mýtus*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, REPRO-PRINT
- [25] STANĚK, P. (2010) *Globálna kríza – hrozba alebo výzva?* Sprint dva, Bratislava
- [26] VOLNER, Š. (2012): *Bezpečnosť v 21. storočí*. Bratislava: IRIS
- [27] VOLNER, Š. (2012): *Bezpečnosť ľudstva*. Bratislava: IRIS
- [28] VOLNER,Š.(2012): *Geopolitika, klasická, nová a EÚ – geopolitický aktér 21. storočia*, Bratislava: IRIS
- [29] VOLNER, Š. (2012): *Zdroje energií pre EÚ a SR v 21. storočí*. Bratislava: IRIS,
- [30] VOLNER,Š.(2012). *Dynamický ekonomický systém. Teoreticko-metodologické východiská skúmania dynamického ekonomického systému*, Bratislava: IRIS, 196 strán, ISBN 978-80-89256-77-8

- [31] WORKIE TIRANUH, M. a kolektív (2009): *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Globálna finančná a hospodárska kríza príčiny – náklady – východiská*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, REPRO-PRINT
- [32] WORKIE TIRANUH, M. a kolektív (2010): *Vývoj a perspektívy svetovej ekonomiky. Ozdravenie svetovej ekonomiky: realita alebo mýtus*. Bratislava: Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, REPRO-PRINT

ADRESA AUTORA

prof. Dr. Štefan VOLNER, CSc.

Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, Katedra politológie, Študentská 2, 911 50
Trenčín, Slovenská republika
e-mail: <stvolner@gmail.com>

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.